

C2

ÜNİTE 7

OKUMA: Sonuç Çıkarma

DİNLEME: Sonuç Çıkarma

YAZMA: Özet Çıkarma

Kazanımlar

Okuma

- Metinlerdeki örtük iletileri belirler.
- İma edilen anlama ulaşmak için bağlamsal ipuçlarını kullanır.
- Okuduklarından hareketle çıkarımlar yapar.

Dinleme

- Dinledikleri metinlerdeki örtük iletileri belirler.
- Dinledikleri metinlerde ima edilen anlama ulaşmak için bağlamsal ipuçlarını kullanır.
- Dinledikleriyle ilgili çıkarımlarda bulunur.
- Dinledikleriyle ilgili yorumlama yapar.

Yazma

- Etkili özet alma teknikleri kullanarak okuduklarını ve dinlediklerini özetler.



OKUMA

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- Okuduğunuz bir metinde yazarın açıkça dile getirmediği anlamı bulabilecek,
- Yazılanların ötesine geçerek metni derinlemesine anlayabilecek,
- İma edilen anlama ulaşmak için bağlamsal ipuçlarını bir araya getirebileceksiniz.

Sonuç Çıkarma



Sonuç Çıkarma Nedir?

Okuyucunun, sahip olduğu ön bilgi, dünya bilgisi ve kişisel deneyimleri sayesinde metindeki bağlamsal ipuçlarından (başlık, resim, sözcük seçimi) ve yazarın açıkça belirttiği ifadelerden faydalanarak yazarın doğrudan ve açıkça ifade etmediği mesajı ya da ima edilen anlamı bulmasına “sonuç çıkarma” becerisi denir.

Sonuç Çıkarma Niçin Yapılır?

Sonuç çıkarma becerisinde okuyucudan, metinde anlatılmak isteneni metin içi ipuçlarından faydalanarak kendisinin bulup çıkarması beklenir. Bu sebeple sonuç çıkarma için okuyucunun satır aralarını okuması gerekir. Sonuç çıkarma, metinden “rastgele tahminlerde” bulunmak için yapılmaz. Yazarın söylediklerinden yola çıkarak söylemek istedikleri hakkında çıkarımlarda bulunmak için yapılır. Okuyucu, yaptığı çıkarımları mutlaka belli ipuçlarına dayandırmak zorundadır. Yine bilinmesi gerekir ki, yapılan çıkarımlar yazarla ve anlattıklarıyla ilgili bir “gerçek” değildir, yalnızca var olan ipuçları kullanılarak ulaşılmış akıllı tahminlerdir. Çünkü yazar bunları açıkça belirtmemiştir.



Sonuç Çıkarma Ne Zaman Yapılır?

Yazarlar, eserlerinde bütün gerekli bilgilere ya da detaylara her zaman yer vermezler. Gazetedeki bir köşe yazarının ne kadar kısıtlı bir alana sahip olduğunu tahmin edebilirsiniz. Bu kısıtlı alan, yazarın kullanacağı sözcük sayısında ekonomik davranmasını gerektirecektir. Bunun için de yazar, eserinde okuyucunun anlayacağını düşündüğü noktaları açıkça belirtmeden bırakabilir. Yine yazar, eserini oluştururken okuyucuyu daha derin düşündürmek amacıyla anlatmak istediklerini açıkça belirtmeyebilir. Okuyucudan, metinde anlatılmak isteneni bazı unsurlardan faydalanarak kendisinin bulup çıkarması beklenir. Bu gibi durumlarda sonuç çıkarma yapılır.

Sonuç Çıkarma Nasıl Yapılır?

Sonuç çıkarmayı etkili bir şekilde yapabilmek için uygulanması gerekenler şunlardır:

- » Metnin bağlamından faydalanın.
- » Sözcük seçimine dikkat edip anahtar sözcükleri not edin.
- » Metinde varsa başlık, alt başlık, resim gibi unsurları kullanın.
- » Metnin içeriğiyle ilgili sahip olduğunuz ön bilgiyi öne çıkarın.
- » Yazar ile ilgili sahip olduğunuz ön bilgiye başvurun.
- » Sahip olduğunuz dünya bilgisi ve kişisel deneyimlerinizden faydalanın.
- » Metne şu temel soruları mutlaka sorun: “Bu metin neyle ilgili?”, “Hangi açıdan anlatılmış?”, “Ne demek istiyor?”. Bu üç soruya verilecek doğru cevaplar metnin konusunu, konunun hangi açıdan anlatıldığını ve nihayet, çıkarmanız gereken sonucu verecektir.

Örnek 1:

Yeni hafta başlamıştı. Haftalık planda yapılması gereken deney “Sabun Yapalım.” deneyiydi. Bu yüzden de Burcu, üstünde beyaz önlüğü, elinde deney tüpleri, önünde sınıf defteri laboratuvarında bekliyordu.



1. Yukarıda okuduğunuz metinden Burcu'nun mesleğiyle ilgili yapılabilecek en doğru çıkarım aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Burcu laboranttır.
- b) Burcu kimya öğretmenidir.
- c) Burcu doktordur.
- d) Burcu elektronik mühendisidir.
- e) Burcu öğrencidir.

Çözüm:

a. “Beyaz önlük”, “deney tüpleri” ve “laboratuvar” anahtar sözcükleri Burcu’nun laborant olduğunu gösterebilir. Fakat metinde dikkate alınması gereken diğer bir anahtar sözcük de “sınıf defteri”dir. Dünya bilgisinden hareketle sınıf defterinin okullarda öğretmenler tarafından dersle alakalı bilgilerle doldurulan defter olduğu anlaşılır. Bu yüzden Burcu’nun öğretmen olması gerekir. Laborant ise sağlık kurumları bünyesinde tıbbi analiz yapan teknik elemandır.

b. “Beyaz önlük”, “deney tüpleri”, “laboratuvar” ve “sınıf defteri” anahtar sözcüklerdir. İlk üç sözcük a, b, ve c şıklarına birer ipucu olabilir. Fakat “sınıf defteri” anahtar sözcüğü a ve c şıklarındaki meslekle eşleşmemektedir. Dünya bilgisinden hareketle sınıf defterinin okullarda öğretmenler tarafından dersle alakalı bilgilerle doldurulan defter olduğu anlaşılır. Dolayısıyla Burcu’nun mesleğiyle ilgili yapılabilecek en doğru çıkarım **b**’dir.

c. Dünya bilgisinden hareketle doktorların deney tüpleriyle herhangi bir işleri olmadığını, eğer doktorun istediği tıbbi bir analiz varsa bunu yerine getirenin laborantlar olduğunu ortaya koyabilirsiniz. Her ne kadar “beyaz önlük” anahtar sözcüğü Burcu’nun doktor olabileceği fikrini uyandırsa da, bağlamdaki diğer anahtar sözcükler (haftalık plan, sınıf defteri) durumun böyle olamayacağını gösterir.

d. Dünya bilgisinden hareketle elektronik mühendislerinin yaptıkları deneylerde deney tüpleri kullanmadıklarını fark edebilirsiniz. Her ne kadar “beyaz önlük” ve “laboratuvar” anahtar sözcükleri Burcu’nun elektronik mühendisi olabileceği fikrini uyandırsa da, bağlamdaki diğer anahtar sözcükler (haftalık plan, sınıf defteri) durumun böyle olamayacağını gösterir.

e. “Beyaz önlük”, “deney tüpleri”, “laboratuvar” ve “sınıf defteri” anahtar sözcükleri Burcu’nun öğrenci olabileceğini gösterir. Fakat, dünya bilgisinden hareketle sınıf defterinin okullarda öğretmenler tarafından dersle alakalı bilgilerle doldurulan defter olduğu anlaşılır. Dolayısıyla Burcu’nun öğrenci olma ihtimali yoktur.

Örnek 2:

Olca: Şu yeni açılan markete gittin mi hiç?

Özge: Evet, geçenlerde gittim. Çok güzel bir market. Manav ve et reyonları baya iyi, çok çeşit var. Fiyatları da diğer marketlere göre daha uygun. Keşke bir de poşetleme işini yapan birileri olsaydı, o zaman çok daha güzel olurdu.



1. Yukarıda okuduğunuz diyalogdan yapılabilecek en doğru çıkarım aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Olcay da Özge de yeni açılan markete gitmiştir.
- b) Özge yeni açılan marketten hiç hoşlanmamıştır.
- c) Yeni marketin birçok konuda eksikleri vardır.
- d) Özge aldığı ürünleri poşetlere kendi yerleştirmiştir.
- e) Et reyonunda yalnızca dana eti çeşitleri satılmaktadır.

Çözüm:

a. Özge'nin yeni açılan markete gittiği açıktır çünkü marketin içiyle ilgili detaylar aktarmaktadır. Fakat Olcay'ın da yeni markete gittiği çıkarımının dayandırılabilceği bir ipucu ya da anahtar sözcük yoktur. Yeni bir market açıldığını yalnızca duymuş olabilir. Yeni bir market açıldığını bilmesi için oraya gitmiş olması gerekmez.

b. Özge'nin yeni marketle ilgili verdiği bilgilere bakıldığında, manav ve et reyonlarıyla ve de fiyatlarla ilgili olumlu düşüncelere sahip olduğu açıktır. Poşetlemeyle ilgili bir sorunu olduğu da görülmektedir. Fakat bu, marketten “hiç” hoşlanmadığını gösteren bir durum değildir.

c. Özge, yeni marketle ilgili yalnızca üç konuya (et-manav reyonu, fiyatlar, poşetleme) değinmiştir ve görülmektedir ki bu konuların ikisiyle ilgili olumlu görüşler belirtmiştir. Bu şıktaki çıkarımı yapabilmek için Özge'nin daha fazla konuyu ele alması ve bu konularda da olumsuz görüş belirtmesi beklenmelidir. Mevcut bilgilere bakılarak böyle bir çıkarım yapmak imkânsızdır.

d. Sahip olunan ön bilgi ve dünya bilgisinden hareketle, metinde geçen “keşke” bağlacının meseleyle ilgili size bir hayıflanma ya da bir olumsuzluk gösterdiğini anlayabilirsiniz. Anlaşıyor ki Özge poşetleme konusunda bir yakınmada bulunmaktadır. Markette, poşetleme yapan birilerinin olmasını istiyor ve bu konuda şikâyet ediyorsa, anlaşılmalıdır ki poşetlemeyi kendisi yapmıştır. Dolayısıyla doğru cevap d'dir.

e. Metne bakılırsa, Özge et reyonunun iyi olmasının sebebi olarak çeşidin çok olmasını delil göstermektedir. Eğer bu şıktaki çıkarım doğru olsaydı, Özge zaten et reyonunun iyi olduğunu söylemez ve çeşitlilikten bahsetmezdi. Metindeki mevcut bilgiler (çok çeşit var ifadesi) bu çıkarımın yanlış olduğunu göstermektedir.

Etkinlik 1:

“Sıkıntı verici bir film görmüş, eve dönüyordum hızlı hızlı. Sokak sessizdi, ıssızdı. İleride bir adam vardı. Bir apartmana bakarak, “Saat on ikiye beş var!” diye bağırdı. Birilerini uyarıyor sanmıştım. Oysa, adam yürümeye başlamıştı ve sesini dört bir yana yönelterek uyarısını sürdürüyordu. “Saat on ikiye beş var!” Sürekli, “Saat on ikiye beş var!” Üç beş pencere daha kararmıştı.”

Kaynak: <http://www.leblebitozu.com/turk-edebiyatininbirkac-cumleden-olusan-1-kisa-hikayesi/> adresinden alınmıştır.

1. Yukarıda yer alan Hulki Aktunç’a ait küçürek öyküden, bağıran adamın bağırma sebebi hakkında yapılabilecek en doğru çıkarım aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Akli dengesi yerinde değil.
- b) Sessiz ve ıssız sokaklardan korkuyor.
- c) Yaklaşan bir tehlikeye karşı halkı kendince uyarıyor.
- d) Sesinin ne kadar yüksek çıkabileceğini deniyor.
- e) Sokaktaki apartman sakinlerinden nefret ediyor.

Etkinlik 2:

“İnsanın bir kitapta kendini bulması, tanınması ne anlama gelir? Aynı anda hem düpedüz sıradan hem de eşsiz gizemde bir deneyim gibidir. Sayfaları çevirirken kuvvetli bir betimlemenin, bir olaylar kümesinin, karakterler arasında geçen bir konuşmanın, bir iç monoloğun etkisine kapılırım. Metin ile okur arasındaki boşluk birdenbire, habersizce, şimşek gibi bir anda çakıveren bir bağlantıyla aşılar; bir yakınlık ya da bir uyuma ışık vurur. Sözcüklerin belli bir birleşiminin barındırdığı önsezi karşısında şaşırıp kalmış olan ben, ya böyle bir anın gelmesini bekliyor ya da böyle bir anla tesadüfen karşılaşıyorumdur. Her iki durumda da bana hitap edildiğini, çağrıldığımı, davet edildiğimi hissedirim. Okuduğum sayfalarda kendi izlerimi bulmaktan alamam kendimi. Bir şeylerin değiştiği su götürmez; perspektifim başka bir yöne kaymıştır; daha önce görmediğim bir şeyi görüyorumdur.”

Kaynak: AÖF, Rita Felski; Yeni Türk Edebiyatına Giriş.



1. Yukarıdaki metne bakılarak aşağıdaki çıkarımlardan hangisi yapılamaz?

- a) Bazı kitaplarda okuyucunun kendisini bulduğu
- b) Kitaptaki bir diyalogun bile okuyucuyu çok etkileyebileceği
- c) Sözcüklerin kimi birleşiminin okuyucuyu aydınlattığı
- d) İnsanın kitapta kendini bulmasının hem olağan hem de esrarengiz olduğu
- e) Yazarların her zaman okuyucuyu etkileme yollarını bulduğu

Etkinlik 3:

“Bir zamandır ablam annemin kafayı üşüttüğünü söylüyordu. Ben pek üzerinde durmadım. Evet, ablam da haklı. Yaşlı bir kadınla her gün aynı evde olmak kolay değil. Dün pazardı, şöyle bir uğradım onlara. Biraz kaydattık işte eskilerden falan... Ama kalktım gidiyorum, elini öptüm annemin. “Oğlum bir daha gelişinde anneni de getir.” dedi. İçimdeki yangın gözlerimi yaşarttı. Ablamın yüzüne bakmadan kaçarcasına çıktım evden. Yağmura sığındım dışarıda.”



Kaynak: [http://www.leblebitozu.com/turk-edebiyatinin-birkac-cumleden-olusan-I I-kisa-hikayesi/](http://www.leblebitozu.com/turk-edebiyatinin-birkac-cumleden-olusan-I-I-kisa-hikayesi/) adresinden alınmıştır.

4.Okuduğunuz metne göre aşağıdaki ifadelerin doğru ya da yanlış olduğuna karar verin.

	Doğru	Yanlış
1. Karakterin annesinin akli dengesi yerinde değildir.	☐	☐
2. Karakterin annesi muhabbete dâhil olmamıştır.	☐	☐
3. Karakterin ablası söylediklerinde haklı çıkmıştır.	☐	☐

Etkinlik 4:

HİKÂYE

Senin dudakların pembe
Ellerin beyaz,
Al tut ellerimi bebek
Tut biraz!
Benim doğduğum köylerde
Ceviz ağaçları yoktu,
Ben bu yüzden serinliğe hasretim
Okşa biraz!
Benim doğduğum köylerde
Buğday tarlaları yoktu,
Dağit saçlarını bebek
Savur biraz!
Benim doğduğum köyleri
Akşamları eşkıyalar basardı,
Ben bu yüzden yalnızlığı hiç sevmem
Konuş biraz!



Benim doğduğum köylerde
İnsanlar gülmesini bilmezdi,
Ben bu yüzden böyle naçar kalmışım
Gül biraz!
Benim doğduğum köylerde
Kuzey rüzgârları eserdi,
Hep bu yüzden dudaklarım çatlaktır
Öp biraz!
Sen Türkiye gibi aydınlık ve güzelsin!
Benim doğduğum köyler de güzeldi
Sen de anlat doğduğun yerleri,
Anlat biraz!



Cahit Külebi

Kaynak: https://www.siir.gen.tr/siir/c/cahit_kulebi/hikaye.htm adresinden alınmıştır.

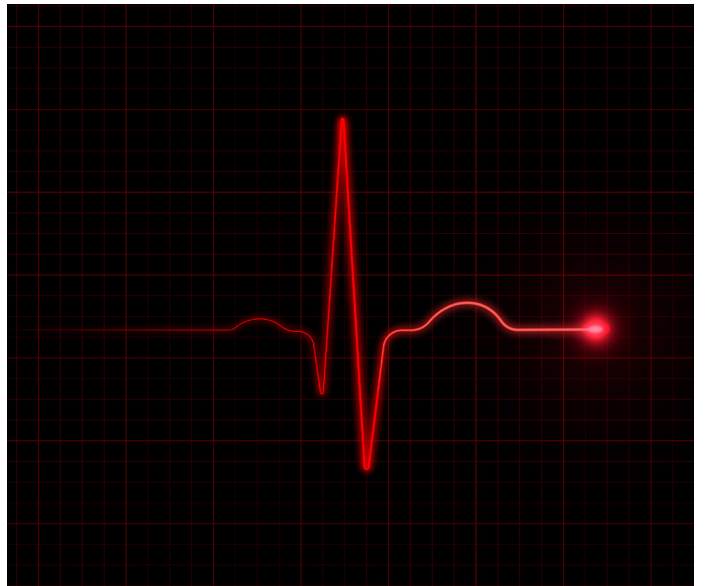
Yukarıdaki şiire bakarak aşağıdaki çıkarımların metne göre doğru ya da yanlış olduğuna karar verin.

	Doğru	Yanlış
1. Şair, doğup büyüdüğü yerlere özlem duyuyor.	☐	☐
2. Şehir hayatı şairde değişikliklere yol açmıştır.	☐	☐
3. Şair, şehir ve köy hayatını kıyaslamıştır.	☐	☐

Etkinlik 5:

Dünya umuruna meylini verme
Sen de kurtulmazsın ecel elinden
Ben filanım diye göğsünü germe
Sen de kurtulmazsın ecel elinden
İskender de geldi âlemi gezdi
Zaloğlu Rüstem'in tahtını bozdu
Yunus balık ile deryayı yüzdü
O da kurtulmadı ecel elinden
Söyler derviş Yunus serveti saman
Tahtı tacı aldı gitti Süleyman
Lokmanlar derdine olmadı derman
O da kurtulmadı ecel elinden

Yunus Emre



1.Yukarıda şiire göre yapılabilecek en doğru çıkarım aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Herkes ölüme eşit mesafededir.
- b) İnsanlar her şeyini dünya için harcamalıdır.
- c) Her hastalığa bir derman vardır.
- d) Padişahlar mallarını fakire dağıtmalıdır.
- e) Sahip olunan servetler övünç sebebidir.

Etkinlik 6:

Dünyada küreselleşmenin bir sonucu olarak gerek ulusal gerek uluslararası boyutta artık sınırlar ortadan kalkmış, dünyanın bir ucundaki küçük bir şehir veya bölgeden diğer ucundaki başka bir yere ulaşım mümkün hâle gelmiştir. Günümüzde uzaklık tanımaksızın ülkeler arasında teknik, ekonomik, finansal, ticari, işletmecilik ve kurumsal konularda iş birlikleri gerçekleştirilmiş, insanların veya üretilen bir ürünün güvenli ve konforlu bir şekilde ve en kısa süre içerisinde bir yerden başka bir yere taşınması sağlanmıştır. Bunun gerçekleştirilmesinde hava yolu taşımacılığının rolü çok büyüktür. Yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası boyutta ekonomik ve teknolojik gelişmeleri ivmelendirmesi yanında hava yolu taşımacılığı, farklı kültürel değerlere sahip insanları buluşturarak birbirlerini daha iyi tanıma yönünde önemli sosyal ve kültürel katkılar da sağlamaktadır.



Kaynak: AÖF, Hava Taşımacılığı (s.3).

Okuduğunuz metne göre aşağıdaki çıkarımların doğru ya da yanlış olduğuna karar verin.

	Doğru	Yanlış
1. Hava yolu taşımacılığı, dünya ülkeleri üzerinde sosyal çeşitliliği artırmış ve kültürler arası etkileşimi hızlandırmıştır.	☐	☐
2. Hava yolu taşımacılığının ulusal boyuttaki katkıları, uluslararası boyuttaki katkılarından çok daha fazladır.	☐	☐

Etkinlik 7:

Ahmet Bey, eğitim fakültesinden mezun olduktan sonra, matematik öğretmeni olarak bir okula atanmıştı. Bütün amacı öğrencilerine matematiği sevdirecek her birinin bu dersten başarılı olmasını sağlamaktı. Ahmet Öğretmen'in görevlendirildiği okul, kentin varoşlarından, sosyoekonomik ve kültürel açıdan avantajlı durumda olan öğrencilerin devam ettiği bir okuldu. Okul açıldı, Ahmet Öğretmen



büyük bir istekle derslerine başladı. Ama ne yapsa nafile, bir türlü sonuç alamıyordu. Öğrenciler derslerle ilgilenmiyordu. Üstelik Ahmet Öğretmen, sınıfında bir türlü kontrolü sağlayamıyordu. Öğrenciler arasında ciddi davranış problemleri olanlar, birbirleriyle geçinemeyenler, okuldan kaçanlar, ödev yapmayanlar çok sayıdaydı. Bazı öğrenciler daha da ciddi, kötü alışkanlıklar edinmişlerdi. Ahmet Öğretmen öğrencilerinin matematik öğrenmekten de önemli başka gereksinimleri olabileceğini hemen fark etti. Üniversite öğrencisiyken "rehberlik" alanında ders almıştı. Süratle ders notlarına bir kez daha göz atarak, okulundaki rehberlik servisinin yolunu tuttu. Ahmet Öğretmen okul rehberlik örgütündeki uzmanlarla görüştü. Onların kendisine her türlü yardım ve desteği vermeye hazır olduklarını gördüğünde oldukça rahatlamıştı. Okul rehberlik örgütüyle birlikte ve velilerle iş birliği içinde, öğrencilerine gerekli olan yardımları verebilecekti. Öğrencilerine matematiği sevdirebilmenin, onların her birinin matematikten başarılı olabilmelerinin öncelikle rehberlik ihtiyaçlarına cevap vermekten geçtiğini biliyordu.

Kaynak: AÖF, Rehberlik (s. 2).

Okuduğunuz metne göre aşağıdaki çıkarımların doğru ya da yanlış olduğuna karar verin.

	Doğru	Yanlış
1. Ahmet Öğretmen'in görevine başladığı okul, bulunduğu yerden dolayı sıkıntılıdır.	☐	☐
2. Ahmet Öğretmen, yaptıklarının öğrencilerin dikkatini derse çekmekte yeterli olduğunu düşünüyor.	☐	☐
3. Ahmet Öğretmen, öğrencilerin yaşadıkları her türlü sıkıntının asıl ilgilenilmesi gereken mesele olduğunu anlamıştır.	☐	☐
4. Ahmet Öğretmen, öğrencileriyle ilgilenmek noktasında kendi başına hareket etmiştir.	☐	☐

OKUYALIM - YANITLAYALIM

A. Aşağıdaki metni sonuç çıkarma becerisinden faydalanarak okuyun ve soruları metne göre yanıtlayın.

YAZINSAL OKUMA SÜREÇLERİ



Neden bazı metinler “yazın”, yani edebiyat adı altında toplanır? Neden bu metinler özel bir dikkatle birkaç kez okunur? Bu sorulara yanıt vermek kolay değildir, üstelik “yazın”ın sınırları da tartışmalıdır. Ancak bazı metinlerin ilk okunuşta tüketilemeyen özel bir anlam zenginliğine sahip oldukları bir gerçekliktir; bu da okura özel bir okuma zevki sunar. Bir romana farklı biçimlerde yaklaşabiliriz. Yaklaşımımız ne olursa olsun, her yaklaşım metnin tekrar tekrar okunmasını gerektirir. Bu da bize bir yandan metnin ilk okunuşu ile ikinci, üçüncü okunuşları arasındaki farkları görmeyi, öte yandan da metinde anlamın yeni yüzlerini keşfetmeyi, yeni hazlar almayı sağlar.

Bir metnin bir tek anlamı vardır. Ancak bu anlam, metin yüzeyinden sıyrılıp alınabilecek yalınkat bir yorum değil, tam tersine, metnin görünmeyen, soyut katmanlarından somut, biçimsel, yazılı ve/ya da sessel katmanlarına dek çıkan çok yönlü, çok zengin bir tek anlamdır.

Anlam metnin içinde, metinle oluşur. Hiçbir metin anlamını doğrudan ver(e)mez. Nasıl yazar metni yaratırken, yazarken oluşturursa okur da okuma sürecinde kendi çabasıyla anlamı yaratır. Anlamın değişik yüzleri ve katmanları, çeşitli okuma yöntemleriyle sergilenebilir, ama hiçbir zaman tümüyle tüketilemez. Aynı okurun farklı zamanlarda yaptığı farklı okumalar aynı metnin farklı biçimlerde yorumlanmasına neden olur. Her yeni yorum bu karmaşık anlamın yeni bir yüzünü yansıtır.

Bir yazarın metnine bir anlam yüklemesi demek, o anlamın başka boyutları, yüzleri olmadığı anlamına gelmez. Ayrıca bir yazar da yarattığı anlamı belli bir ölçüde denetleyebilir. Yaratıcı okur, bu anlamın başka yüzlerini keşfedebilir. Demek ki anlamın bir yüzünün varlığı, diğer yüzünün varlığını dışlamaz. Tam tersine bu değişik anlam boyutları bir bütün olan anlamı değişik bakış açılarıyla okumamızı sağlar.

Anlam tektir, ama değişik bakış açılarıyla değişik bağlamlarda okunduğunda çok anlamlıdır. Bu nedenle metni okumak, anlam(lar) üretmekse, tüm varsayılan anlamların da olanaklı olmadığını söylemek gerekir. Bir metin birçok anlam içerebilir; ama bunlar herhangi bir anlam değildir. Okumak, bu anlamlar arasında bir seçim yapmak anlamına da gelmez. Az önce belirttiğimiz gibi, metnin tek bir anlamı ve bu anlamda değişik yüzleri vardır. İşte okuma edimi, anlamın değişik yüzlerinden, katmanlarından birini ya da birkaçını yeniden zihinsel olarak üretmektir.
(...)

Belki de herhangi bir yazarın, romanını yazarken sözcüklerinin her birini tartıp tartmadığını, önerdiğimiz ve önereceğimiz yorumları düşünüp düşünmediğini kendi kendimize sorabiliriz. Bir gün ünlü Fransız şairi P. Valéry, şiirlerinden birinin çözümlemesinin yapılacağı Sorbonne Üniversitesinde bir derse dinleyici olarak çağrılır. Dersin sonunda öğretim üyesi, P. Valéry'e, önerilen bu yorumlar konusunda ne düşündüğünü sorar. O da şu yanıtı verir: "Şiirime tüm bu söylediklerinizi koyup koymadığımı bilmiyorum. Ama siz tüm bu söylediklerinizi şiirimde bulduğunuza göre, demek ki, koymuşum".

İşte üzerinde düşünülmesi gereken bir yanıt. P. Valéry, okura etkin ve yaratıcı okuma hakkı tanımıştır. Bir metnin iki yazarı vardır: onu yazan kişi, yazar ve onu okuyan kişi, okur. Önemli olan, okurun kendini anlam üreticisi olarak hissetme hazzını tatması ve bu ayrıcalığı kullanabilmesidir.

Kaynak: AÖF, Yeni Türk Edebiyatına Giriş I (s. 17).

1. Edebî olarak nitelendirilen metinler ile ilgili aşağıdaki çıkarımlardan hangisi doğrudur?

- a) İnsanları tekrar tekrar okumaya iterler.
- b) Sınır tanımayacak nitelikte konuları işlerler.
- c) İlk okunuşta anlamı açıkça ortaya koyarlar.
- d) Özen ve dikkatle kâğıda dökülmüşlerdir.
- e) Akıcılıklarıyla insana özel bir zevk verirler.

2. Aşağıdaki çıkarımlardan hangisi doğrudur?

- a) Bir yazında her seferinde değişik bir anlam kapısı açmak mümkündür.
- b) Yazarların amacı metinlerine tek bir anlam yükleyebilmektir.
- c) Okuyucu her zaman yazarın vermek istediği anlama ulaşmak için okur.
- d) Bir metin, okuyucuyu metin içinde anlam seçimi yapmaya zorlamamalıdır.
- e) Bir yazını okumak tek bir katmandaki anlam bulunduğunda değerlidir.

3. Ünlü Fransız şair P. Valéry ile ilgili aşağıdaki çıkarımlardan hangisi doğrudur?

- a) Yazdığı şiirin bu kadar farklı şekillerde yorumlanabileceğini düşünmemiştir.
- b) Çözümlemede önerilen yorumları şiirini yazarken aklından geçirmiştir.
- c) Şiiriyle alakalı öne sürülen yorumların kayda değer olmadığını düşünmüştür.
- d) Şiirini yazmaya başlamadan önce şiirinde farklı mesajlar verebilmeyi planlamıştır.
- e) Şiirini değerli kılanın okurların ondan çıkardıkları farklı anlamlar olduğu kabul etmiştir.

B. Aşağıdaki metni sonuç çıkarma becerisinden faydalananarak okuyun ve soruları metne göre yanıtlayın.

MATEMATİĞİN PRENSİ



Butther, o gün oldukça yoğunlu; öğrencileri başıboş bırakmak olmazdı. Öğrencilere bir şeylerle uğraşınlar diye birden yüze kadar tam sayıların toplamını sordu. Bu sorunun sonucunu bulmaları hayli zaman alacaktı çünkü soru çok zordu. Ama işler beklediği gibi gitmedi. Çünkü sınıfında geleceğin matematik dâhisi Johann Carl Friedrich Gauss (1777-1855) vardı. Çok kısa bir süre içinde Carl, cevabın 5050 olduğunu söyledi. Öğretmen hayretler içinde kalmıştı. Tabi ki Carl, yüz tane sayıyı alt alta toplamamıştı. Bir ile yüzün toplamı yüz bir, iki ile doksan dokuzun toplamı yüz bir, üç ile doksan sekizin toplamı da aynı... Sayıları bir baştan, bir sondan sırayla topladığında hep yüz bir çıkar. Toplam yüz sayı var. İkişer ikişer topladığında sonuç elli tane yüz bir olur; yani 5050.

Gauss, on beşli yaşlarda matematiğe ilişkin buluşlarına başladı. 1795 yılında Göttingen Üniversitesine kaydını yaptırdı. Uzun bir süre, edebiyatçı mı yoksa matematikçi mi olması gerektiği ikilemi arasında kaldı. Günlük tutuyordu, 30 Mart 1796 günü defterine şu notu düştü: "Bugün, pergel ve cetvel yardımıyla on yedi kenarlı düzgün bir çokgenin nasıl çizileceğini buldum." Bu, yaklaşık iki bin yıldır çözilemeyen bir problem. Bu buluşundan

aldığı hazla olsa gerek matematikçi olmaya karar verdi. Hayatı boyunca sayı teorisi, basit aritmetik, olasılık ve istatistik, cebir, geometri, elektrik, fizik, jeodezi, jeomanyetizma, astronomi ve dioptrik alanlarında çalışmalar yaptı. Bunlara ek olarak çeşitli alanlarda buluşlara da imza attı. Örneğin; elektrik alanındaki buluşu telgraftır.

Gauss, Matematik için “bilimlerin kraliçesi” demiştir. Kendisine matematikçiler tarafından matematiğin prensi denmesinin nedeni budur. 23 Şubat 1855’te ölen Gauss’un mezar taşına 30 Mart 1796’daki buluşu kazınmıştır. O buluşu olmasaydı, belki de iyi bir edebiyatçı olacaktı.

Günümüzde insanlar, sayısal ve sözel olarak ikiye bölünmektedir. Sayısalcılar, sözel alandan anlamadığı ve sözelcilerin de sayısal alandan anlamadığı gibi yanlış bir düşünce hâkimdir. Oysa her iki bilim türünün temelinde de okuma, anlama, yorumlama, araştırma ve üretme vardır. İnsanlar, mesleklerini seçerken en fazla haz aldıkları alanlara yönelmelidirler. Ebeveynler ve öğretmenler, meslek seçimi ile ilgili yönlendirme yaparken bu gerçeği göz ardı etmemelidirler.

Kaynak: AÖF, Matematik, Fen ve Teknoloji Öğretimi I. (s.2).

Okuduğunuz metne göre aşağıdaki çıkarımların doğru ya da yanlış olduğuna karar verin.

	Doğru	Yanlış
1. Öğretmen, kendi işleriyle ilgilenmek için öğrencilerine bir soru sormuştur.	☐	☐
2. Öğretmen, sorduğu soruyla kendisine bolca zaman kazandırmak istiyordu.	☐	☐
3. Gauss’un soruyu çözmek için kullandığı yöntem çok sıradandır.	☐	☐
4. Gauss, en başından beri hep matematikçi olmayı planlamıştır.	☐	☐
5. Gauss, kimsenin uzun yıllardır yapamadığını yaparak hayatına yön vermiştir.	☐	☐
6. Matematikten iyi anlayan bir öğrencinin dilde başarılı olması zordur.	☐	☐

DİNLEME

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- Dinlediğiniz bir konuşmada konuşmacının açıkça dile getirmediği anlamı bulabilecek,
- Konuşmacının mesajını derinlemesine anlayabilecek,
- İma edilen manaya ulaşmak için bağlamsal ipuçlarını bir araya getirebileceksiniz.

Sonuç Çıkarma-Yorumlama



15

Sonuç Çıkarma Nedir?

Dinleyicinin, sahip olduğu ön bilgi, dünya bilgisi ve kişisel deneyimleri sayesinde, konuşmadaki bağlamsal ipuçlarından, konuşmacının açıkça ilettiği ifadelerden, sözcük seçiminden, içinde bulunduğu ortamdan, ses tonundan da faydalanarak konuşmacının doğrudan ve açıkça dile getirmediği mesajı ya da ima edilen anlamı bulmasına “sonuç çıkarma” becerisi denir.



Sonuç Çıkarma Niçin Yapılır?

Sonuç çıkarma; konuşmacının gerçekte amacının ne olduğunu anlamak, konuşmayı derinlemesine anlayabilmek için yapılır. Sonuç çıkarma becerisinde dinleyiciden, konuşmada anlatılmak istenen düşüncüyü konuşmadaki ipuçlarından faydalanarak kendisinin bulup çıkarması beklenir. Bu sebeple dinleyicinin, sonuç çıkarma için konuşmacının ses tonu, vurgu, tonlama ve bağlamsal ipuçları gibi etmenlere dikkat etmesi gerekir.

Sonuç Çıkarma Ne Zaman Yapılır?

Konuşmacılar, bazen günlük plansız konuşmalarda bazen de planlı konuşmalarda vermek istedikleri mesajı doğrudan ve açıkça söylemeyebilirler. Bazı konuşmalarda ise konuşmacının ne düşündüğü ya da ne hissettiği açıkça belirtilmez. Konuşmacının o an içinde bulunduğu psikolojik durum (üzgün olması, neşeli olması, dalgın olması vs.), konuşmacının zaman kısıtlaması sebebiyle konuşmasında ekonomik davranmak zorunda olması ve konuşmacının dinleyiciyi daha derin düşünmeye itme amacı taşıması gibi bazı etmenlerden dolayı mesaj açıkça verilmeyebilir. Bu gibi durumlarda dinleyicinin bu mesajı kendi becerisiyle ortaya çıkarıp alması gerekir.

Sonuç Çıkarma Nasıl Yapılır?

Sonuç çıkarmayı etkili bir şekilde yapabilmek için uygulanması gerekenler şunlardır:

- » Konuşmanın bağlamından faydalanın.
- » Sözcük seçimine dikkat edip anahtar sözcükleri not edin.
- » Konuşmacının ses tonu, jest ve mimiklerini gözlemleyin.
- » Konuşmacının içinde bulunduğu ortamı değerlendirin.
- » Konuşmacı ve konuyla ilgili sahip olduğunuz ön bilgiyi öne çıkarın.
- » Sahip olduğunuz dünya bilgisi ve kişisel deneyimlerinizden faydalanın.



Örnek 1:

Dinlediğiniz metne göre aşağıdaki çıkarımların doğru ya da yanlış olduğuna karar verin.

	Doğru	Yanlış
1. Konuşmacı, eşiyle tatile çıkıyor.	☐	☐
2. Konuşmacı ve eşi tekneye/gemiye binecek.	☐	☐
3. Konuşmacı ve eşi yüzmeye gidecek.	☐	☐
4. Konuşmacıyı geçmişte deniz tutmuş.	☐	☐
5. Konuşmacı çok sık hastalanıyor.	☐	☐

Çözüm:

1. Konuşmada geçen “koca”, “mayo”, “güneş kremi” ve “deniz” anahtar sözcükleri not alınıp bağlamın bütünü dünya bilgisiyle değerlendirildiğinde konuşmacının eşiyle tatile gittiği sonucuna varılır; dolayısıyla yapılan çıkarım **doğrudur**.

2. Konuşmada geçen “deniz tutmak” deyimini anahtar sözcüktür. Bağlamla ilgili sahip olunan kişisel deneyimler, dünya bilgisi ve ön bilgi sayesinde bu deyimdeki eylemin bir tekne/gemi üzerinde gerçekleştiği barizdir; dolayısıyla yapılan çıkarım **doğrudur**.

3. Birinci çıkarımın çözümünde de belirtildiği gibi bağlam, bir tatilden bahsedildiğini göstermektedir. Bunu gösteren “mayo” ve “güneş kremi” ifadeleri konuşmacının ve eşinin bu tatilde yüzmeye gireceğini doğrulamaktadır; dolayısıyla yapılan çıkarım **doğrudur**.

4. Çıkarımda geçen “geçmişte” zaman zarfı, konuşmada “deniz tutmak” eylemiyle ilgili başka bir zaman zarfı aramayı gerektirir. Bakıldığında, “deniz tutmak” deyiminden önce kullanılan “yine” zaman zarfı, eylemin daha önceden de yapıldığını açıkça göstermektedir; dolayısıyla yapılan çıkarım **doğrudur**.

5. Konuşmada geçen “mide bulantısı” ve “ilaç” ifadeleri, çıkarımda geçen “hastalanmak” fiiliyle eşleştirilebilir. Fakat, “mide bulantısına” sebep olan şey tekne/gemidir ve konuşmacı “ilacı” bunu engellemek için almıştır, başka hastalıkları engellemek için değil. Konuşmada, konuşmacının başka hastalıklar yaşadığını ve bunun sık olduğunu gösterir hiçbir ifade yoktur; dolayısıyla yapılan çıkarım **yanlıştır**.

Örnek 2:

Dinlediğiniz metne göre aşağıdaki çıkarımlardan hangisi doğrudur?

- a) Kadın, kan görünce bayılmış.
- b) Adam, pansuman yapmaktan anlamıyor.
- c) Kadın, uzmana görünmek istiyor.
- d) Adam, sağlık ocağında çalışıyor.
- e) Kadın, ne yapacağını bilemez hâdedir.



Çözüm:

Kadın kendi başına kanı durdurmaya çalışmıştır, fakat başarılı olamamıştır. Bu sebeple de sağlık ocağına gidip oradaki hemşire ya da doktorun kanamayı durdurmasını istemektedir. c şıkkında geçen “uzman” sözcüğü, diyalogda geçen “sağlık ocağı” ile dünya bilgisi ve kişisel deneyimler sayesinde birleştirildiğinde, c şıkkında yapılan çıkarımın doğru olduğuna ulaşılır. Doğru cevap **c**’dir.

Etkinlik 8:



Dinlediğiniz metne göre sanatın doğuşuyla ilgili aşağıdaki çıkarımlardan hangisi doğrudur?

- a) Sanatın doğuşu, insanlığın varoluşundan çağlar sonra gerçekleşmiştir.
- b) Sanat, insanlar arasında yaşanan savaşların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.
- c) Sanatın başlangıçtaki varoluş sebebiyle şimdiki varoluş sebebi farklıdır.
- d) Sanat, insanlığın başlangıcında yalnızca büyülerden oluşmaktaydı.
- e) İlk insanların içinde bulunan estetik düşüncesi sanatı meydana getirmiştir.

Etkinlik 9:



Dinlediğiniz metne göre aşağıdaki çıkarımlardan hangisi doğrudur?

- a) Toplumların kalkınması eğitilmiş nesiller yetiştirmekle olur.
- b) Cahilliğin ortadan kalkması için teorik eğitime önem verilmelidir.
- c) Toplumda sanatkârların yetişmesi için ilköğretim en önemlisidir.
- d) Bir toplumu ileri götürecek en önemli kişiler iş insanlarıdır.
- e) Ortaöğretim cehaletin kaldırılmasında ilk basamak olmalıdır.

Etkinlik 10:



19

Dinlediğiniz metne göre aşağıdaki çıkarımlardan hangisi doğrudur?

- a) İnternet, okuryazarlık oranının bütün dünyada artmasını sağlamıştır.
- b) İnternet, bilgiye ulaşmada mesafeleri ortadan kaldırmıştır.
- c) İnternet, çizim yapmayı öğrenmek için en önemli kaynaktır.
- d) İnternet, basılı matbaanın ortadan kalkmasının sebebidir.
- e) İnternet, başka ülkeleri sanal olarak ziyaret etme fırsatı verir.

DİNLEME

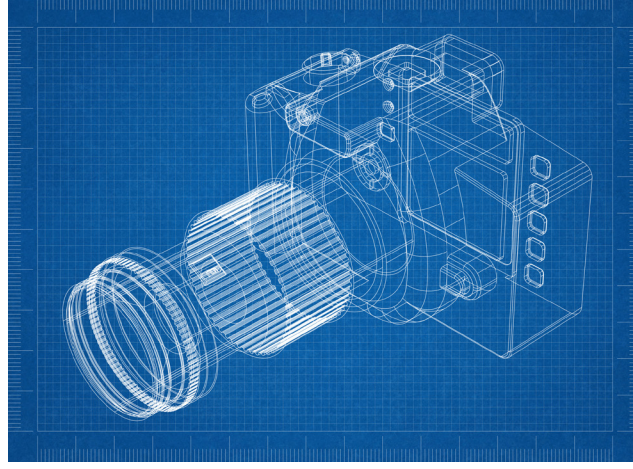


Etkinlik 12:



a) Başkaları adına işleri kolaylaştırmak aslında zorlaştırmak olabilir.
b) Doğada hayvanların düzenine karışarak hayatlarını kurtarmak mümkündür.
c) İnsanların doğaya ve hayvanlara müdahalesi hep kötü sonuçlar doğurur.
d) Kelebeklerin yaşam süresi kanatlarının genişliğine bağlıdır.
e) Kelebek kozalarının bozulmasını engellemek için bazı önlemler gereklidir.

Etkinlik 13:



Dinlediğiniz metne göre aşağıdaki çıkarımlardan hangisi doğrudur?

- a) Fotoğraf makinesi, Sanayi Devrimi'nin ilk ürünlerindendir.
- b) Fotoğraf, geleneksel resmetme teknikleri üzerine kurulmuştur.
- c) 18. yüzyıldaki görsel dünya 19. yüzyılda da aynıdır.
- d) Fotoğrafi mucizevi kılan hızlıca toplumda yaygınlaşmasıdır.
- e) 19. yüzyıldan itibaren fotoğraf bir ivme kazanmıştır.

Etkinlik 14:



21

Dinlediğiniz metne göre aşağıdaki çıkarımlardan hangisi doğrudur?

- a) Eğitimli bir sağlık personeli hayatın her alanında bulunmalıdır.
- b) Belirli acil durumlara müdahaleler belirli dakikalar içinde yapılmalıdır.
- c) İnsanlar hangi durumların acil durum olduğunu bilmemektedir.
- d) Kalp krizine müdahaleler çoğunlukla yanlış yapılmaktadır.
- e) Soluk borusu tıkanan birisine müdahale acil yardım ekibinin işidir.

DİNLEYELİM- YANITLAYALIM

A. Aşağıdaki metni dinleyin ve soruları metne göre cevaplayın.

YERYÜZÜ KÜLTÜRÜ VE UYGARLIKLARININ EĞEMENLİĞİ VE YOK OLUŞLARI



Dinlediğiniz metne göre aşağıdaki çıkarımların doğru ya da yanlış olduğuna karar verin.

	Doğru	Yanlış
1. Kültürel etkileşimler sonucunda sayısız ölüm gerçekleşmiştir.	☐	☐
2. Doğu kültürü Batı'ya savaşlar yoluyla da taşınmıştır.	☐	☐
3. Büyük İskender, Doğu ve Batı kültürünü sentezlemeyi amaçlamıştır.	☐	☐
4. Dünyanın bazı yerlerindeki kültürel oluşumlar kalıcı olmuştur.	☐	☐
5. Kültürel etkileşim geniş çaplara ulaşırsa kültür emperyalizmi olur.	☐	☐
6. Dünyadaki bütün kültürleri korumak herkesin bir görevi olmalıdır.	☐	☐

B. Aşağıdaki metni dinleyin ve soruları metne göre cevaplayın.

İSTANBUL'UN KÖPEKLERİ



1. Dinlediğiniz metne göre aşağıdakilerden hangisi doğru bir çıkarımdır?

- a) Günümüzde daha fazla insan evcil hayvana sahiptir.
- b) Evcil hayvanlar çok önemli görevler üstlenmişlerdir.
- c) İnsanların güvensizliğinin bir sebebi de evcil hayvanlardır.
- d) Sokaklar evcil hayvanlarla dolmuş taşmıştır.
- e) Şehirlerdeki çöplükler evcil hayvanların yuvası olmuştur.

2. Dinlediğiniz metne göre aşağıdaki çıkarımların doğru ya da yanlış olduğuna karar verin.

23

	Doğru	Yanlış
1. Günümüz dünyasında insanlar arasındaki bağlar geçmişe göre daha kuvvetlidir.	☐	☐
2. Günümüzde evcil hayvanlar tıpkı bir psikolojik tedavi aracı gibidirler.	☐	☐
3. İnsanlar için sokakta bir köpek görmek iç burkucu bir durumdur.	☐	☐
4. Bizans İmparatorluğu döneminde İstanbul'da fazla köpek yoktur.	☐	☐
5. 1850'lerdeki İstanbul'da köpekler birçok sağlık sorununa sebep olmuştur.	☐	☐
6. Yaklaşan tehlikelere karşı sokak hayvanları harika uyarıcılardır.	☐	☐



YAZMA

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- Okuduğunuz bir metinde esas fikirleri bulup onları destekleyen önemli detayları fark edebilecek,
- Anahtar noktalara odaklanıp metni hatırlamanızı güçlendirebilecek,
- Anlatılmak isteneni daha öz bir şekilde yazıya dökebileceksiniz.

Özet Çıkarma



Özet Çıkarma Nedir?

Özet çıkarma, okuyucunun okuduğu metinde geçen ana noktaları belirleyip bunları kendi sözcükleriyle bir anlam bütünlüğü içerisinde özgün metinden daha kısa ve öz olacak şekilde yazmasıdır.

Özet Çıkarma Niçin Yapılır?

- » Okunan metnin akılda daha iyi kalmasını sağlamak için özet çıkarma yapılır. Metindeki bilgilerin sınavlar için gözden geçirilip ezberlenmesi için uygulanabilecek en iyi stratejilerden bir tanesi özet çıkarmaktır.
- » Yine özet çıkarma, bir ödev teslimi ya da rapor sunumu gibi durumlarda farklı kaynaklardan alınan bilgilerin ve fikirlerin derlenip bir araya getirilmesinde kullanılır.
- » Özet çıkarmadaki bir başka amaç da, okunan metindeki ana ve yardımcı fikirleri önemsiz veya alakasız noktalardan ayırarak anlama becerisinin geliştirilmesini sağlamaktır. Öğrencilerin metindeki bütün noktalara kafa yormamaları gerektiğini gösterebilmek için onlara özet çıkarmayı öğretmek gerekir.

- » Özgün materyali okumamış ya da görmemiş olanlar için özet çıkarma yapılır. Sizin okuduğunuz ama arkadaşınızın okumadığı bir kitaptan ona bahsederken ya da izlediğiniz bir filmle ilgili değerlendirme yaparken özet çıkarmanız gerekir.

Özet Çıkarma Ne Zaman Yapılır?

Herkes günlük hayatında farkında olarak ya da olmayarak özetleme yapar. Mesela, o gün hastalığından dolayı okula gelememiş bir arkadaşınıza derste neler yaptığınızı anlatırken özetleme yaparsınız. Okumuş olduğunuz bir kitap hakkında fikriniz sorulduğunda kitaptan bahsederken özetleme yaparsınız. Gazetede okuduğunuz bir köşe yazısını çok beğenip bunu arkadaşlarınızla paylaşmak istediğinizde özetleme yaparsınız. Ya da bunlardan tamamen farklı olarak sırf akademik kariyerinizden dolayı özetleme yaparsınız veya yapmak zorunda olursunuz.

Özet Çıkarma Nasıl Yapılır?

Okunan bir metnin özetini en etkili şekilde yapabilmek için uygulanması gerekenler şunlardır:

- » Öncelikle metnin tamamını dikkatle ve detaylı bir şekilde okuyun.
- » Okurken önemli noktaların (ana fikir, yardımcı cümleler) hangileri olduğunu belirleyip bunların altlarını çizerek ya da renklendirerek ortaya çıkarın.
- » Ana fikri/fikirleri yardımcı cümlelerden ayırmaya çalışın.
- » Özetinize dâhil etmeniz gerektiğini düşündüğünüz anahtar sözcükleri not edin.
- » Gereksiz ve önemsiz olduğunu düşündüğünüz noktaları kararlaştırın.
- » Ufak detaylardan, tarihlerden ve rakamlardan zorunlu olmadıkça uzak durun. Bunları özetinize dâhil etmeyin.
- » Özetinizin kısa ve öz olduğundan emin olun. Yazdığınız özet, özgün metinden daha kısa olması gerekir.
- » Özette metindeki cümlelerin aynısını kullanmayın, kendi özgün cümlelerinizi oluşturun.
- » Tarafsız olun ve metinde geçmeyen düşünce ve fikirlerinizi özete dâhil etmeyin.
- » Özgün metindeki anlamı kaybetmeyin ve değiştirmeyin.
- » Özetinizin, özgün metinle aynı yapısal sırayı takip ettiğinden emin olun.
- » Yazdığınız özetin, özgün metinle benzerliğini kontrol edin.

Özet, özgün metnin uzunluğuna göre tek bir cümle de olabilir, bir veya birkaç paragraf da. Burada önemli olan konu, özetin özgün metinde geçen ana fikir, yardımcı cümleler ve varsa sonuç cümlesini mutlaka içermesidir. Eğer özetiniz bir paragraf şeklinde olacaksa, bu kitabın 1., 2. ve 3. ünitelerinde çalıştığınız paragraf organizasyon şemasına uymanız gerekmektedir. Yani, özet paragrafınızda bir ana fikir cümlesi, yardımcı cümleler ve bir de sonuç cümlesi olduğuna dikkat etmeniz gerekir. Özet yazarken dikkat edilmesi gereken diğer bir önemli husus da fikirleri ya da bilgileri özgün metinde geçtiği sırayla özetinize aktarmanızdır. Özgün metin yazarının fikirlerini ya da bilgilerini yazıya dökerken kullandığı organizasyon şemasından başka bir şema kullanarak özet yazmanız doğru değildir.

Örnek 1:



Bence çocuklar cumartesi ve pazar günleri de okula gitmeli. Çocukların öğrenmesi gereken çok daha fazla şey ve bunlarla ilgili alıştırmalara ihtiyaçları var. Bu ihtiyaçların tam anlamıyla karşılanabilmesi için cumartesi ve pazar günlerinden de faydalanmak mantıklı olacaktır. Ayrıca eğer çocuklar hafta sonlarında da okula giderlerse, akıllı telefonlara, tabletlere ve bilgisayar oyunlarına harcayacak daha az vakitleri kalmış olur. Günümüzde çocukların çoğu, zamanlarının büyük bir kısmını biraz önce saydığım konulara ayırmaktadır. Bunu engellemenin en kolay yolu da bence cumartesi ve pazar günleri okula gitmeleridir. Ayrıca hafta sonu okula giden çocukların daha düzgün bir uyku düzeni olur. Hafta sonları daha geç yatan çocuklar, hafta sonunu da okulda geçirmek zorunda kaldıklarında daha erken yatacaklar böylelikle hafta içi ve hafta sonu uyku düzenleri aynı olacaktır. Yukarıda belirttiğim sebeplerden ötürü çocukların cumartesi ve pazar günleri de okula gitmeleri gerektiğini düşünüyorum.

Aşağıdakilerden hangisi yukarıdaki metni en doğru şekilde özetlemektedir?

1. Çocukların çok şey öğrenmeye ihtiyacı vardır. Bunun için daha çok zamana, yani cumartesi ve pazara da ihtiyaç vardır. Ek olarak, çocukların yatma saatlerinin haftanın her günü aynı kalması açısından da cumartesi ve pazar okula gitmeleri gerekir. Bunun yanında çocuklar telefona, tablete ve bilgisayar oyunlarına daha az zaman ayırmalıdır ve bunu en aza indirebilmek için cumartesi ve pazar da okula göndermek lazımdır. İşte bu sebeplerden, bence çocuklar hafta sonu da okula gitmelidir.

2. Bence çocuklar cumartesi ve pazar günleri de okula gitmelidir çünkü öğrenmeleri gereken çok daha fazla şey var ve bunları pekiştirmek için daha fazla alıştırmaya ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçların giderilmesi için de cumartesi ve pazar günlerine ihtiyaç vardır. Ayrıca çocuklar hafta sonu da okula giderse, akıllı telefonlara, tabletlere ve bilgisayar oyunlarına

harcayacakları vakit de azalmış olur. İşte bu yüzden de cumartesi ve pazar günü çocuklar okula gitmelidir. Diğer bir nokta da çocukların daha düzgün bir uyku düzenine sahip olmasıdır. Hafta sonları geç yatan çocuklar, eğer hafta sonunu da okulda geçirirse yine erken yatacaklar ve hem hafta içi hem hafta sonu uyku düzenleri aynı olacaktır. Yukarıda belirttiğim sebeplerden ötürü çocukların cumartesi ve pazar günleri de okula gitmeleri gerektiğini düşünüyorum.

3. Çocuklar hafta sonu da okula gitmeliler bence çünkü öğrenmeleri gereken çok şey var. Bunlar için de daha fazla alıştırmaya ihtiyaçları var. Son zamanlarda ortaya çıkan, “Öğrencilere çok ödev veriyorlar.” eleştirisini de göz önüne aldığım da çocukların cumartesi ve pazar günleri de okula gitmesi bu eleştiriyi ortadan kaldıracaktır. Ayrıca akıllı telefonların yaygınlaşmasıyla çocukların boşa harcadıkları zaman oldukça arttı ve çocuklar derslerine yeterince zaman ayırmıyorlar. Bunu engellemek için de cumartesi ve pazar günleri de okula gitmeliler. Çocukların uyku düzeni çok önemlidir. Akıllı telefon ve bilgisayarın yaygınlaşmasıyla çocukların yatağa gitmesi iyice geç saatlere kalmaktadır. Uyku düzenini koruyabilmek adına, hafta sonu da okul olması sayesinde, çocuklar erken yatacaklardır. İşte bu sebeplerden dolayı çocuklar hafta sonları da okula gitmelidir.

4. Bana göre çocuklar için hafta sonu da okul olmalı. Öğrenecek çok şeyleri olması ve bunları pekiştirmek için zaman gerekmesi sebebiyle cumartesi ve pazar da okul olmalıdır. Yine çocukların teknolojik aletlere az vakit ayırmalarını sağlamak adına çocuklar hafta sonu okula gitmeliler. Çocukların hafta içi uyku düzenini bozmamak ve geç yatmalarını engellemek için de cumartesi ve pazar okul olması akıllıcadır. Bütün bu sebeplerden ötürü bence hafta sonu da okul olmalıdır.

Çözüm:

Ana fikir:

» Çocukların hafta sonu da okula gitmesi gerektiği

Destekleyici fikirler:

- » Çocukların öğrenecek çok şeyi olması
- » Çocukların teknolojik aletlere çok zaman ayırması
- » Çocukların uyku düzeninin devamlılığın sağlanması

1. özet, iyi bir özet değildir çünkü özgün metinde yazarın takip ettiği sıra özetle kullanılmamıştır. Özet doğrudan bir destekleyici cümle ile başlamış olduğundan konunun ne olduğu anlaşılmamaktadır. Özetleme nasıl yapılır kısmında da belirttiğimiz gibi özgün metindeki organizasyon şemasını takip etmek gereklidir.

2. özet, iyi bir özet değildir çünkü hem özgün metin kadar uzundur hem de özgün metindeki sözcükler ve cümlelerle neredeyse aynı ifadeler kullanılmıştır. Özetleme nasıl yapılır kısmında da belirttiğimiz gibi, özet hem kısa ve öz hem de özgün cümlelerle yapılmalıdır.

3. özet, iyi bir özet değildir çünkü içerisinde özgün metinde bulunmayan fikirler ve düşünceler vardır. Ayrıca detay bilgiler de yine özete dâhil edilmiştir. Yine özet özgün metinle neredeyse aynı uzunluktadır. Özetleme nasıl yapılır kısmında da belirttiğimiz gibi özette tarafsız olunmalı, özgün metinde olmayan fikir ve düşünceler özete katılmamalı ve detay bilgilerden kaçınılmalıdır.

4. özet, iyi bir özettir çünkü ana fikir ve destekleyici fikir özgün metindeki sırayla, kısa ve öz bir şekilde verilmiştir. Kullanılan sözcükler ve cümleler özgündür ve özgün metindekilerden farklı olmasına dikkat edilmiştir. Özette tarafsız olunmuş ve farklı bilgi ve düşünceler özete dâhil edilmemiştir.

Örnek 2:



Eskişehir, üniversite öğrencilerinin gönül rahatlığıyla gelip okuyacakları harika bir şehirdir. Hepsinden önce her şey fiyat olarak oldukça uygundur. Ev ve apart kiralari, toplu ulaşım ücretleri, restoranlar ve marketler öğrencilerin bütçesini zorlamayacak şekildedir. Örneğin İstanbul'da 1+1 bir evin kirası 1000 lira iken, Eskişehir'de 700-800 lira civarındadır. Ayrıca öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak her türlü mekân fazlasıyla vardır. Devlet yurtlarında kalmak istemeyen öğrenciler için bol bol ev, apart ve özel yurtlar mevcuttur. Öğrencilerin bütçelerine uygun bir sürü restoran ve fast food dükkânı vardır. Eğlenme ihtiyaçlarını karşılamak adına da alışveriş merkezleri, sinema salonları ve barlar bu şehirde yeterince bulunmaktadır. Bunlara ek olarak Eskişehir, Türkiye'de yaşanabilecek en güvenilir şehirdir. Bir araştırma şirketinin topladığı veriler ışığında 2019 Temmuz ayında paylaştığı “Dünyanın en güvenli şehirleri” listesinde Eskişehir onuncu sırada yer almıştır. Öğrenciler rahatlıkla gecenin geç saatlerinde dışarıda gezebilir, dolaşabilir ve oturabilirler. İşte bu sebeplerden dolayı Eskişehir, üniversite okumak isteyen öğrencilerin gelip rahatlıkla yaşayacakları bir şehirdir.

Aşağıdakilerden hangisi yukarıdaki metni en doğru şekilde özetlemektedir?

1. Eskişehir’de ev kiralının çok ucuz olması, bu şehri üniversite okuyacak öğrenciler için ilk tercih edilen şehirler arasına sokar. Öğrenciler, keyfî ve zaruri ihtiyaçlarını da yine bu şehirde rahatlıkla karşılayabilirler. Yemek dükkânları, eğlence mekânları ve yurtlar öğrencilerin işlerini kolaylaştırır. Güvenlik açısından da Eskişehir, öğrenciler için ideal bir şehirdir.

2. Eskişehir, üniversite okuyacak öğrenciler için hiç tereddüt etmeden tercih edebilecekleri bir şehirdir. Finansal açıdan Eskişehir, öğrencileri sıkıntıya düşürmeyecektir. Öğrenciler ihtiyaçlarını çok fazla para harcamadan giderebilir. Öğrenciler, keyfî ve zaruri ihtiyaçlarını gidermede bu şehirde hiç sıkıntı çekmezler çünkü her türlü mekân bu şehirde fazlasıyla mevcuttur. Güvenli bir şehir olduğu araştırmalarla kanıtlanmış olması da Eskişehir’i öğrenciler için ideal bir şehir kılar. Bu sebeplerle Eskişehir, üniversite okumak isteyen bir öğrencinin rahatlıkla gelip yaşayacağı bir şehirdir.

Çözüm:

Ana fikir:

» Eskişehir’in üniversiteye gidecek öğrenciler için ideal bir şehir olması

Destekleyici fikirler:

- » Öğrencilerin yaşamını sürdürmek için gereken şeylerin maddi olarak uygun olması
- » Öğrencilerin her türlü ihtiyaçlarını karşılamak için mekânların bulunması
- » Eskişehir’in araştırmalarla da kanıtlanmış güvenli bir şehir olması

1. özet, iyi bir özet değildir çünkü yazarın özgün metinde takip ettiği organizasyon şeması takip edilmemiştir. Özetin başında ana fikrin ne olduğu anlaşılmamaktadır ki bu da anlamayı zorlaştırmaktadır. İyi bir özet öncelikle konunun ne olduğunu belirtir bir şekilde başlamalıdır.

2. özet, iyi bir özettir çünkü ana fikir ve destekleyici fikir özgün metindeki sırayla, kısa ve öz bir şekilde verilmiştir. Kullanılan sözcükler ve cümleler özgündür ve özgün metindekilerden farklı olmasına dikkat edilmiştir. Özetle tarafsız olunmuş ve farklı bilgi ve düşünceler özete dâhil edilmemiştir.

Etkinlik 15:



Kültür sözcüğünün Latince toprağı ekip ürün almak, üretmek anlamına gelen “cultura” sözcüğünden geldiğini ve birçok dünya dilinde aynı sözcüğün kullanıldığını duymuşsunuzdur. Arapçada kullanılan ve Türkçemizde de rastladığımız “hars” sözcüğü de “toprağın işlenmesi” anlamına gelir. Yine Türkçede kullanılan “ekin” sözcüğü de “kültür” sözcüğüyle eş anlamlıdır. Toprağı işleme, kültür olabileceğı gibi, yemek hazırlama, ayin ya da oyun da kültürdür. Bu durumda, kültür sözcüğü, zaman içinde gelişimlerin, değişimlerin ışığında öylesine zengin anlamlara bürünmüştür ki bu da şaşırtıcı değildir. Çünkü “üretim” insanlık tarihinde sadece tarımsal düzlemde değil, düşüncelerin evrimi, teknik ve teknolojinin gelişimi düzeyinde de gerçekleşen bir olgudur ve bu tür değişimlerin hayat tarzlarından düşünme biçimlerine ve inançlara dek etkili olmaması olanaksızdır. Tarihsel bilgiler bize kültürün tüm toplumlarda mutlaka bir birikime dayandığını göstermektedir. Bu birikim, kültür tarihçilerine göre işleme (enerji, tarım, madencilik, metalürji, av ve balıkçılık hep işlemeyle gelişmiştir), zanaat (tüketim eşyalarını ve bununla ilgili teknik sorunların çözümüne yardımcı olacak mekanik nesneleri üretme), dönüştürme (maddeyi fiziksel, kimyasal, teknolojik olanaklarla başka bir nesneye dönüştürme, örneğin sentetik nesneler gibi) ve nihayet yaşam alanını yani mekânı değiştirme (inşaat, mimari, ulaşım için yollar, çevre düzenlemesi) eylemleriyle oluşur. Bütün bu eylemlerin farklı coğrafi alanlarda farklı toplumlar tarafından oluşturulması aslında dünya kültürünün özünü oluşturmaktadır ve bütün toplumların er ya da geç karşılıklı ilişkileri ve hâliyle etkileşimleri kaçınılmazdır.

Kaynak: AÖF, Kültür Tarihi (s.3).

Aşağıdakilerden hangisi yukarıdaki metni en doğru şekilde özetlemektedir?

☐ Kültür sözcüğü, ekip üretmek anlamındaki Latince “cultura” sözcüğünden dilimize geçmiştir. Sözcük, zamanla çok farklı anlamlar kazanmıştır. Sebebi de üretimin yalnızca toprakta olmayıp, düşüncelerde de olmasıdır. Tarih bize, kültürün birikimlerden oluştuğunu gösterir. Bu birikim; işleme, zanaat, dönüştürme ve yaşam alanını değiştirmekle meydana gelir. Dünya kültürü de farklı bölgelerdeki farklı grupların birikimlerinin er geç etkileşmesi sonucu oluşur.

☐ Kültür sözcüğü, birçok farklı anlama sahiptir. Örneğin, yemek hazırlamak da bir kültürdür. Sözcük aslında Latince ekip ürün almak anlamına gelen “cultura” sözcüğünden gelmektedir ve birçok dünya dilinde de aynı sözcük vardır. Dünya kültürüyse, farklı coğrafyalardaki farklı toplumların birikimlerinin er ya da geç etkileşmesiyle oluşur. Tarihsel bilgiler bize kültürün toplumlarda birikimlerle oluştuğunu göstermektedir.

Etkinlik 16:



Sanat, insanlığın bilinen tarihiyle yaşıttır. İlkel insanların yaşadığı mağaralarda resimlere rastlanmıştır; arkeolojik kazılarda süs eşyaları ya da üzerinde süslemeler bulunan aletler bulunmuştur; insanlığın çok eski zamanlardan beri koku kullandığı; yabani hayvanların derilerini ve dişlerini takı ve giysi yapmakta kullandığı bilinmektedir. Acaba insanı hayatta kalmanın bu kadar güç olduğu devirlerde bile sanat eserleri yaratmaya iten şey neydi? İnsandaki güzellik eğiliminin bunda payı ne kadardı? Bu soruların gezegenin farklı yerlerindeki sanat eserlerinin tamamını kapsayan kesin bir cevabı olmasa da bu konudaki kuramlar pek çok sanat etkinliğini anlamlandırmamıza ve temellendirmemize yardım ediyor.

Kaynak: AÖF, Batı Edebiyatında Akımlar I (s.3).

Yukarıdaki metni en doğru şekilde özetleyin.

Sanat, _____

Etkinlik 17:

Kısa öykü, iki yüzyıldan biraz daha uzun geçmişiyse de edebiyat tarihinde kısmen genç bir tür olarak görülmektedir. 19. yüzyıl sonlarından itibaren türün gelenekten uzak, modern ve bağımsız bir alan olduğu sıklıkla vurgulanmıştır. Türün yaygınlaşmasıyla birlikte hem yazarlar hem de edebiyat bilimciler tarafından öykünün tanımı ve sınırlarının belirlenmesiyle ilgili çeşitli çabalar ortaya konmuştur. Ancak bu çabaların bir uzlaşmayla sonuçlandığı söylenemez. Edebî türlerin ana sorunlarından biri olan ortak tanımların yokluğu ya da edebî eserin tabiatından kaynaklanan temel meseleler, kısa öykünün kuramsal kaderini de etkiler. Kısa öyküyü tanımlama çabalarının en başında türün sınırlarının belirlenmesi ve diğer yakın ve benzer türlerle aralarındaki ayırım noktalarının tespiti gelir. Burada boyut, yani “kısa”lık türün belirleyici niteliğidir. Öykü kısa olması bakımından romandan ayrılırken yine kısa olması yönüyle başka anlatılara yaklaşır. Öykü kuramcılarının bu açıdan ilk vurguladıkları noktalardan biri; kısa öykünün, kısa olan diğer türlerden ayrılmasının gerekliliğidir. Bu da türün en belirgin niteliği olmasına rağmen boyutun, onu ayırıcı kılmaya yetmediğini gösterir. Kısa öykünün tanımı etrafında tartışılan konuların başında türün roman karşısındaki yetersizlikleri gelmektedir. Özellikle yirminci yüzyılın başlarından itibaren Amerikan eleştirisinde öykünün, romanla kıyaslandığında “olay örgüsünün, toplumsal kaygının ve ideolojinin yokluğu” gibi nedenlerle üç açıdan zayıflık gösterdiği vurgulanır.

Kaynak: AÖF, Yeni Türk Edebiyatına Giriş I (s.89).



Yukarıdaki metni en doğru şekilde özetleyin.

[illegible]

Etkinlik 18:

Birçok insan “spor” kavramının ne olduğunu kendi tecrübelerine dayalı olarak bilmektedir. Çoğumuza göre spor, sağlık ve eğlencedir, bazılarımıza göre bir iş (profesyonel sporcular), bazılarımıza göre istihdam (spor turizmi, spor kulüpleri, federasyonlar),



bazılarımıza göre de ticaret (spor pazarlama şirketleri) olmaktadır. En geniş anlamı ile spor; bir rekreasyon, bir yarışma, bedensel ve fiziksel bir aktivite ve dansı ifade eder. Her ne şekilde tanımlanırsa tanımlansın spor insanlığın varoluşunda temel ihtiyaçlar için kullanılan, günümüzde ise sosyal bir katılım, sağlık kazanma aracı, iş veya eğlence olarak görülmektedir. Birçok toplulukta diğer sektörlerle göre baskın bir etki hâlini almaktadır. Spor çok büyük bir ticari alan olarak gelişmeye devam etmektedir. Politikadan sanata, sinemadan iş dünyasına herkesin katılımcı olmaya başladığı, popülerliği gün geçtikçe artan bir sektördür. Sporun tarihsel süreç içerisinde doğuşu ve gelişimi insanın doğayla mücadelesi ile başlar. Tarihteki ilk sporlar ister araçlı, ister araçsız yapılsın, savunma ve saldırı kökenli olmuştur. En çarpıcı örnek; avcılarının yaklaşık elli bin yıl önce geliştirdikleri ve Mezolitik Çağ toplumlarının da önemli beceri saydıkları okçuluğun, M Ö 3000 yıllarında tunç teknolojisinin ürünü ve tarihteki ilk iki devletten biri olan Mısır’da prenslerin ve soyluların hedef atışlarındaki başarılarının titizlik ve özenle kaydedildiği bir yarışma amacına dönüşmesidir.

Kaynak: AÖF, Spor Yönetimi (s. 3).

Yukarıdaki metni en doğru şekilde özetleyin.

Spor, _____

Etkinlik 19:

Toplumun en önemli kurumlarından biri olan aile hemen her çağda karşılaştığımız bir toplumsal gruptur ancak farklı dönemlerde yaşayan toplumların değerleri ve yaşam biçimleri ile şekillenmiştir. Yani, aile tarih boyunca toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomik koşullara



bağlı olarak değişim gösteren dinamik bir kurum olmuştur. Bu dinamizm geniş aileden çekirdek aileye, ailenin üretim birimi olmasından tüketim birimi olmasına, kamusal bir kurum olarak tartışılmasından özel alana kayması, eğitim ve sağlık gibi bazı işlevlerini başka kurumlara devretmesi gibi pek çok değişimi içermektedir. Dolayısıyla, geçmişten bugüne ve toplumdan topluma değişen ailenin evrensel bir tanımını yapmak da çok mümkün değildir. Evrensel bir tanıma ulaşmak mümkün olmasa da ailenin farklı dönemlerde değişen özelliklerini tartışmak bugünün ailesini anlamak açısından faydalı olacaktır. Sosyolojik ve antropolojik çalışmalar insanlık tarihinin geçirdiği dönemleri, insanların üretim biçimleri ve üretim ilişkileri çerçevesinde sınıflandırmaktadır. Buna göre insanlık tarihi kabaca; avcı ve toplayıcı toplum, tarım toplumu, sanayi toplumu ve son olarak günümüzün bilgi toplumunu da niteleyen sanayi sonrası toplum şeklinde dört temel dönemi içermektedir. Ailenin öyküsü, anaerkil yapıdan ataerkil yapıya geçişte değişen işlevleri, çok eşlilikten tek eşliliğe yönelim gibi ana temalar çerçevesinde insanlık tarihinin bu dönemleri incelenince ortaya çıkmaktadır.

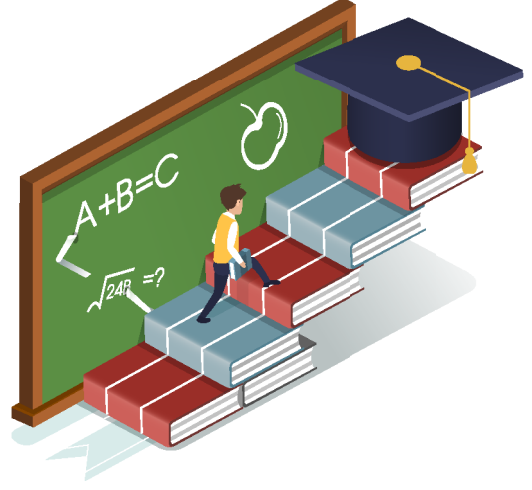
Kaynak: AÖF, Aile Eğitimi (s.3).

Yukarıdaki metni en doğru şekilde özetleyin.

Aile, _____

Etkinlik 20:

Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı bir biçimde istendik değişiklikler meydana getirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Bireyde eğitim yoluyla gerçekleştirilecek olan tüm değişikliklerin; bireyin içinde yaşadığı toplumun değerlerine uygun düşmesi, toplum tarafından istenen ve beğenilen davranışlar olması gerekmektedir. Bu nedenle eğitim, belli amaçlar doğrultusunda bireyin davranışlarını planlı bir biçimde değiştirmeye yönelik yasaları, ilkeleri ve teknikleri bulmaya çalışan bir bilim dalı olarak gelişimini sürdürmek zorundadır. Her bilim dalı için olduğu gibi eğitimin de işlevlerini etkili bir biçimde gerçekleştirebilmesi, başka bir deyişle bireylerin davranışlarında istendik davranışları yeterli düzeyde gerçekleştirebilmesi, eğitim alanındaki bilimsel araştırmalara ve geliştirme çabalarına bağlı bulunmaktadır. Eğitimin geçmişi, insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte eğitimin bir bilim olarak gelişiminin yeni olduğu söylenebilir. Geçmişten günümüze eğitimin bir bilim olarak gelişmesinde pek çok bilim adamının önemli çabaları ve katkıları olduğu bilinmektedir. Örneğin, eski Yunan'da Sokrates'in soru sorma yoluyla insanın kendi kendine bilgiye ulaşabileceğine ilişkin görüşleri ile Platon ve Aristo'nun zihin, duygu ve bedenin birlikte uyumlu bir biçimde geliştirilmesi gerektiğini öne süren görüşlerinin günümüz eğitim anlayışına uygun düştüğü bilinmektedir. Psikoloji biliminin ayrı bir bilim dalı olarak felsefeden bağımsızlığını ilan etmediği dönemlerde bile felsefeyle ilgilenen bilim adamlarının, eğitim ile psikoloji arasında ilişki kurmaya başladıkları görülmektedir. Bugünün çağdaş eğitim anlayışında olduğu gibi geçmişte de birçok düşünürün, eğitimin bireyi duyuşsal, sosyal, bedensel ve zihinsel bakımlardan bir bütün olarak geliştirmesi gerektiğine işaret ettiği bilinmektedir.



Kaynak: AÖF, Eğitim Bilimine Giriş (s.43).

Yukarıdaki metni en doğru şekilde özetleyin.

Eğitim, _____

Kaynak: AÖF, Moda Tasarımı (s.3).

[illegible]

YAZALIM

A. Aşağıdaki metni okuyun ve soruları metne göre yanıtlayın.

HALK TÜRKÜSÜ: GERÇEKLE HAYALİ BİRLEŞTİREN ŞİİR



Halk türküsü ezgi ile söylenen halk şiiridir. Halk şiiri ifadesini, hem anonim şiir, hem de âşıklarımızın şiiri anlamında kullanıyorum. Âşıklarımızın şiirleri de bir ezgi ile söylendiği için yaratıcıları anonim olmadığı hâlde, onlara da türkü diyoruz: Karac’oğlan türküsü gibi, Emrah Türküsü gibi...

Tanınmış müzik kültürü bilimcisi Alan Lomax, türkü biçimini antropologların dili ile şöyle tarif ediyor: Türkü biçimi “style”, öteki insan faaliyetleri gibi, bir kültürün insanlarına özgü, öğrenilen bir davranış kalıbıdır. Türkü çağırmak, özel bir iletişim faaliyetidir; konuşmaya yakındır, ama konuşmadan daha biçimsel olarak düzenlenmiştir ve daha çok tekrara dayanır. Bu biçimsel düzenlemede biz, ya doğrudan ya da kişilere ve olaylara bağlı olarak, geniş bir yelpazede insan duygu ve düşüncelerinin ifadesini buluruz. Bunlar sevgi, ümit, korku, yiğitlik, korkaklık, kıskançlık, hoşgörü ve bağışlama, hoşgörüsüzlük, bağnazlık, hayal kurma, gerçeklerle yüz yüze gelme, gerçeklerden kaçma, baş kaldırma, eleştiri, baş eğme, düzene bağlanma, düzene ters düşme gibi insan duygularıdır. Türkülerde bu insan duyguları çok defa sevda nakşına sarılarak karşımıza çıkar.

Türkü, genellikle saz, kemençe, mey, klarnet veya başka bir müzik aleti eşliğinde çalınır ve söylenir. Genellikle diyorum; çünkü bir müzik aletinin eşliği olmadan da türkü söylenebilir. Türkü bir grup insanın önünde söylenince bir gösterim olur. Müziği bir gösterim olarak inceleyen bilim dalının adı “etnomüzikolojidir”. Memleketimizde sık sık yanlış yorumlanan bu bilim dalı müziğin etnografyası demektir, yani müziğin sosyal çevre içinde incelenmesidir. Etnomüzikoloji, etnik grupların müziğinin veya müziğin şu veya bu yanının incelenmesi demek değildir. Müziğe bir gösterim olarak yaklaşma; türkü söyleyenin eğitiminin, sesinin özelliğinin, geleneği yorumunun, hayat hikâyesinin bilinmesini gerektirir. Bundan başka, türkü dinleyen kitlenin istekleri, eğitim düzeyi, estetik anlayışı, müzik gösterimine eşlik eden aletler ve geleneksel ezginin nitelikleri incelemenin içine alınacaktır.

Şimdi de medyaya hâkim olan kültür endüstrisi mutlaka bu araştırmanın içinde olacaktır. Bu yakın çevrenin dışında toplumdaki siyasal, sosyal ve ideolojik yapı da gösterimi etkileyeceği için araştırmanın dışında bırakılmayacaktır. Diktatörlükle idare edilen bir memlekette kimse çıkıp da idareyi eleştiren bir taşlama söyleyemez; tıpkı cinsel tabuların baskın olduğu bir yerde açık saçık bir türkü söylenemeyeceği gibi. Etnomüzikoloji, müziği bu yakın ve uzak çevrenin içinde inceler. Ancak bunların bir bütün olarak araştırılması ile halk müziği doğru yorumlanabilir.

Kaynak: İlhan Başgöz, Türkü, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2008, ss. 15 – 24. 9609 TÜRK MÜZİK TARİHİNE GİRİŞ I ÜNİTE 4 SAYFA 55

I. Aşağıdakilerden hangisi yukarıdaki metni en doğru şekilde özetlemektedir? Seçin.

☐ Halk şiirlerinin bir ezgiyle söylenmesi halk türküsüdür. Halk şiirinden kasıt hem anonim olanlar hem de âşıklarımızın şiirleridir. Ünlü bir müzik kültürü bilimcisi, türkünün o kültürün insanlarına özgü bir biçimi olduğunu, bir davranış gibi öğrenildiğini, türkü okumanın da şekilsel bir konuşma olduğunu söyler. Bu konuşmada bir sürü insani hissiyat yer alır. Türküler hem bir enstrüman eşliğinde hem de enstrümansız söylenebilir. Bir insan topluluğunun önünde türkü söylenirse buna gösterim denir ve bunu inceleyen bilim de etnomüzikolojidir. Bu bilim dalı müzikle sosyal çevre arasındaki ilişkiyi inceler ve bu sosyal çevreden kasıt, türküyü söyleyen, dinleyen ve yakın çevre dışındaki siyasal, sosyal ve ideolojik oluşumlardır. Hem yakın hem de uzak çevre incelenirse halk müziği daha iyi anlaşılabilir.

☐ Halk türküsü ezgi ile söylenen halk şiiridir. Halk şiiri ifadesi, hem anonim şiir, hem de âşıklarımızın şiiri anlamına gelir. Âşıklarımızın şiirleri de bir ezgi ile söylendiği için onlara da türkü denir. Müzik kültürü bilimcisi Alan Lomax, türkü biçimini antropologların dili ile şu şekilde tarif ediyor: Türkü biçimi “style”, diğer insan faaliyetleri gibi, bir kültürün insanlarına özgüdür. Türkü çağırmak, özel bir iletişimdir; konuşmaya yakındır, ama konuşmadan daha biçimsel olarak düzenlenmiştir ve çok tekrar içerir. Bu biçimsel düzenlemede çok çeşitli insan duygu ve düşüncelerinin ifadesi vardır. Bunlar sevgi, ümit, korku, yiğitlik, korkaklık, kıskançlık, hoşgörü ve bağışlama, hoşgörüsüzlük, bağnazlık, hayal kurma, gerçeklerle yüz yüze gelme, gerçeklerden kaçma, baş kaldırma, eleştiri, baş eğme, düzene bağlanma, düzene ters düşme gibi insan duygularıdır. Etnomüzikoloji halk müziğinin hem yakın hem de uzak çevresini incelerse halk müziği tam anlamıyla anlaşılabilir.

B. Aşağıdaki metni okuyun ve soruları metne göre yanıtlayın.

İNSAN GENOM PROJESİ (İGP)



İnsan Genom Projesi (İGP) insan genomundaki DNA'nın tamamının zincir yapısını belirlemek amacıyla 1990 yılında başlatılmıştır. Proje ABD'nin koordinatörlüğünde, merkezi İsviçre'de bulunan "Human Genome Organization" (HUGO) tarafından yürütülmüştür. Başta ABD, Avrupa Birliği, Rusya, Japonya ve Çin olmak üzere, 18 ülkenin katılımıyla gerçekleşmiştir. Nisan 2003'te projenin tamamlanması bize ilk kez, doğanın insanoğlu için oluşturduğu genetik bilginin tamamını okuyabilme olanağını sağlamıştır. Proje çerçevesinde, 24 farklı kromozomdaki insan DNA'sının 3 milyar kimyasal yapı taşından (A, T, C ve G bazlarından) meydana geldiği ve genomda yaklaşık 20.000- 25.000 genin bulunduğu belirlenmiştir. Projede elde edilen bilgiler veri bankalarında toplanmış ve analizleri yapılmıştır. Projeden kaynaklanabilecek olası etnik, yasal ve sosyal olgular belirlenerek gerekli tedbirler alınmıştır. Ayrıca, genetik çalışmalarda kullanılan bazı model organizmaların genetik haritaları ve nükleotid dizilimlerinin analizi de bu proje içerisinde tamamlanmıştır. Projede kullanılan DNA zincirleri, çok sayıdaki verici kadın kanı ve sperm örneklerinden tesadüfî olarak seçilmiş ve yalnızca birkaç örnek analiz edilmiştir. Böylece vericinin kimliği korunduğundan, hiç kimse tarafından kimin DNA'sının analiz edildiği bilinmemektedir. Proje kapsamında, özel sektör şirketi olan Celera Genomics'te yapılan analizlerde, Avrupalı, Afrikalı, Amerikalı ve Asyalı vericilerden sağlanan farklı genomların DNA'sı karıştırılmış ve analizi yapılmıştır. Aynı zamanda, Celera Genomics'in başkanı ve araştırmacı Craig Venter'in DNA'sı da bu gen havuzunda bulunmaktadır. İGP sonucu elde edilen DNA zincir haritaları, insan biyolojisini ve diğer karmaşık oluşumları keşfetmede 21. yy. bilimcilerine temel oluşturmaktadır. Özellikle tıp bilimlerinde, genlerin keşfiyle kanser, diyabet, hipertansiyon ve kistik fibrosis gibi birçok gen bozukluklarından kaynaklanan hastalıkların temelinin aydınlatılması ve insanların genetik yapısına göre hastalık önleme ve tedavi yöntemlerinin geliştirilmesi mümkün olacaktır.

Kaynak: Venter, J. C. (2001). The sequence of the human genome. Science 291: 1304 -51. BIY105U GENETİK I ÜNİTE I SAYFA 18

Yukarıdaki metni en doğru şekilde özetleyin.

[illegible]

YANITLAR

OKUMA

Etkinlik 1:

1. c

Etkinlik 2:

1. e

Etkinlik 3:

1. D
2. Y
3. D

Etkinlik 4:

1. D
2. Y
3. Y

Etkinlik 5:

1. a

Etkinlik 6:

1. D
2. Y

Etkinlik 7:

1. D
2. Y
3. D
4. Y

OKUYALIM - YANITLAYALIM

A. YAZINSAL OKUMA SÜREÇLERİ

1. a
2. a
3. a

B. MATEMATİĞİN PRENSİ

1. D
2. D
3. Y
4. Y
5. D
6. Y

DİNLEME

Etkinlik 8:

1. c

Etkinlik 9:

1. a

Etkinlik 10:

1. b

Etkinlik 11:

1. d

Etkinlik 12:

1. a

Etkinlik 13:

1. e

Etkinlik 14:

1. b

DİNLEYELİM - YANITLAYALIM

A.YERYÜZÜ KÜLTÜRÜ VE UYGARLIKLARININ EGEMENLİĞİ VE YOK OLUŞLARI

1. D
2. D
3. Y
4. Y
5. D
6. D

B.İSTANBUL'UN KÖPEKLERİ

1. a

2.

1. Y

2. D

3. D

4. D

5. Y

6. D

YAZMA

Etkinlik 15:

☒ Kültür sözcüğü, ekip üretmek anlamındaki Latince “cultura” sözcüğünden dilimize geçmiştir. Sözcük zamanla gelişmelerle birlikte çok farklı anlamlar kazanmıştır. Sebebi de üretimin yalnızca toprakta olmayıp, düşüncelerde de olmasıdır. Tarih bize, kültürün birikimlerden oluştuğunu gösterir. Bu birikim, işleme, zanaat, dönüştürme ve yaşam alanını değiştirmekle meydana gelir. Dünya kültürü de farklı bölgelerdeki farklı grupların birikimlerinin er geç etkileşmesi sonucu oluşur.

☐ Kültür sözcüğü, birçok farklı anlama sahiptir. Örneğin, yemek hazırlamak da bir kültürdür. Sözcük aslında Latince ekip ürün almak anlamına gelen “cultura” sözcüğünden gelmektedir ve birçok dünya dilinde de aynı sözcük vardır. Dünya kültürüyse, farklı coğrafyalardaki farklı toplumların birikimlerinin er ya da geç etkileşmesiyle oluşur. Tarihsel bilgiler bize kültürün toplumlar da birikimlerle oluştuğunu göstermektedir.

Etkinlik 16:

Sanat, insanlıkla aynı yaşıdır. Buna delil ise ilk insanların mağara resimleri çizmeleri, süs eşyaları kullanmaları ve süslü aletler yapmaları , koku sürmeleri, hayvan derileri ve dişlerini aksesuar ve giysi olarak kullanmalarıdır. Hayatta kalma çabası veren insan ne diye bunlarla uğraşmıştır? İçindeki güzellik eğiliminden mi? Bütün sanat eserleri için kesin cevaplar olmasa da kuramlar sayesinde çoğu sanat etkinliğini anlayıp temellendirebiliriz.

Cevaplar farklılık gösterebilir.

Etkinlik 17:

Kısa öykü, genç bir edebiyat türüdür. Gelenekten uzak, modern ve kendine has bir alandır. Kısa öykünün tanımının ne olduğu ve sınırları tartışılmıştır fakat sonuca varılamamıştır. Kısa öykünün diğer edebî türlerle ayrımında boyut yani “kısa”lık belirleyicidir. Bu sayede romandan ayrılrsa da başka türlerle benzerlik gösterir. Kısa öykü romanla kıyaslandığında ise “olay örgüsünün, toplumsal kaygının ve ideolojinin yokluğu” sebepleriyle zayıf kaldığı söylenir.

Cevaplar farklılık gösterebilir.

Etkinlik 18:

Spor kavramı insanlar için farklı anlamlara gelebilir. En genel anlamıyla spor bir rekreasyon, bir yarışma, bedensel ve fiziksel bir aktivite ve dandır. İnsanlığın başında temel ihtiyaçlar için kullanılmıştır ve şimdilerdeyse sosyal katılım, sağlık, iş veya eğlence için yapılıyor. Bazı topluluklarda etki alanı geniştir. Bir ticaret imkânı olarak da ilerlemektedir. Her alandan insanın faydalandığı bir alan olmuştur. Spor insanın doğayla mücadelesiyle ortaya çıkmıştır. Tarihteki ilk sporlar hep savunma ve saldırı amaçlıydı.

Cevaplar farklılık gösterebilir.

Etkinlik 19:

Aile, her çağda var olan ama farklı zamanlarda farklı toplumların değerleri ve yaşam tarzları ile yoğrulmuş bir olgudur. Bu yoğrulmuşluk, ailenin şeklinde, büyüklüğünde, küçüklüğünde, konumunda farklılıklar yaratmıştır. Bu yüzden ailenin evrensel bir tanımı çok zordur ama dönem dönem değişen özellikleri konuşulabilir. İnsanlık tarihi; avcı ve toplayıcı toplum, tarım toplumu, sanayi toplumu ve sanayi sonrası toplum olarak dört gruba ayrılır ve aile kavramı da bu dört dönem içinde incelenebilir.

Cevaplar farklılık gösterebilir.

Etkinlik 19:

Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı sayesinde kasıtlı bir şekilde istendik değişiklikler oluşturma sürecidir. Bu değişiklikler, toplumun değerlerine uygun, toplumun istediği ve beğendiği davranışlar olmalıdır. Bu yüzden eğitim, davranışları planlı bir şekilde değiştirmeye yönelik yasaların, ilkelerin ve tekniklerin peşinde olmalı ve gelişmelidir. Eğitim insanlık kadar eskidir fakat, bir bilim olarak yeni sayılır. Birçok bilim adamı eğitimin gelişiminde, geçmişten beri önemli çabalar ortaya koymuşlardır. Psikoloji biliminin felsefeden tamamen ayrılmadığı zamanlarda bile felsefeyle ilgilenen bilim adamları, eğitim ile psikoloji arasında ilişki kurmaya başlamışlardır. Geçmişteki düşünürler de, tıpkı günümüz düşünürleri gibi, eğitimin bireyi duyuşsal, sosyal, bedensel ve zihinsel yönlerden bir bütün olarak geliştirmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

Cevaplar farklılık gösterebilir.

A.HALK TÜRKÜSÜ: GERÇEKLE HAYALİ BİRLEŞTİREN ŞİİR

+ Halk şiirlerinin bir ezgiyle söylenmesi halk türküsüdür. Halk şiirinden kasıt hem anonim olanlar hem de âşıklarımızın şiirleridir. Ünlü bir müzik kültürü bilimcisi, türkünün o kültürün insanlarına özgü bir biçimi olduğunu, bir davranış gibi öğrenildiğini, türkü okumanın da şekilsel bir konuşma olduğunu söyler. Bu konuşmada bir sürü insani hissiyat yer alır. Türküler hem bir enstrüman eşliğinde hem de enstrümansız söylenebilir. Bir insan topluluğunun önünde türkü söylenirse buna “gösterim” denir ve bunu inceleyen bilim de “etnomüzikoloji”dir. Bu bilim dalı müzikle sosyal çevre arasındaki ilişkiyi inceler ve bu sosyal çevreden kasıt, türküyü söyleyen, dinleyen ve yakın çevre dışındaki siyasal, sosyal ve ideolojik oluşumlardır. Hem yakın hem de uzak çevre incelenirse halk müziği daha iyi anlaşılabilir.

Halk türküsü ezgi ile söylenen halk şiiridir. Halk şiiri ifadesi, hem anonim şiir, hem de âşıklarımızın şiiri anlamına gelir. Âşıklarımızın şiirleri de bir ezgi ile söylendiği için onlara da türkü denir. Müzik kültürü bilimcisi Alan Lomax türkü biçimini antropologların dili ile şu şekilde tarif ediyor: Türkü biçimi “style”, diğer insan faaliyetleri gibi, bir kültürün insanlarına özgüdür. Türkü çağırmak, özel bir iletişimdir; konuşmaya yakındır, ama konuşmadan daha biçimsel olarak düzenlenmiştir ve çok tekrar içerir. Bu biçimsel düzenlemede çok çeşitli insan duygu ve düşüncelerinin ifadesi vardır. Bunlar sevgi, ümit, korku, yiğitlik vb.

B.İNSAN GENOM PROJESİ (İGP)

İnsan Genom projesi (İGP) insandaki DNA’nın zincir yapısını anlamak için 1990 yılında başlatılmış bir projedir. Koordinatörü ABD ve merkezi İsviçre’dir. Proje, “Human Genome Organization” (HUGO) tarafından yürütülmüştür. Proje sayesinde 24 farklı kromozomdaki insan DNA’sının 3 milyar kimyasal yapı taşından oluştuğu ve genomda 20,000-25,000 civarında gen olduğu anlaşılmıştır. Projede ayrıca bazı model organizmaların genetik haritaları ve nükleotid dizilimlerinin analizi de yapılmıştır. Avrupalı, Afrikalı, Amerikalı ve Asyalı vericilerden sağlanan farklı genomların DNA’sı karıştırılmış ve analizi yapılmıştır. 21. yy bilimcileri, İGP sayesinde ulaşılan DNA zincir haritalarıyla insan biyolojisini ve diğer karmaşık oluşumları keşfetme imkânı bulmuşlardır. Genlerin keşfi sayesinde tıp bilimlerinde kanser, diyabet, hipertansiyon ve kistik fibrosis gibi birçok gen bozukluklarından kaynaklanan hastalıkların sebebi çözülecek ve gerekli önlemler alınabilecektir.

Cevaplar farklılık gösterebilir.

Yararlanılan kaynaklar

Kaynak:<http://www.leblebitozu.com/turk-edebiyatinin-birkac-cumleden-olusan-11-kisa-hikayesi/> adresinden alınmıştır.

Açıköğretim Fakültesi, Rita Felski; Yeni Türk Edebiyatına Giriş. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Kaynak:<http://www.leblebitozu.com/turk-edebiyatinin-birkac-cumleden-olusan-11-kisa-hikayesi/> adresinden alınmıştır.

Kaynak:https://www.siiir.gen.tr/siir/c/cahit_kulebi/hikaye.htm adresinden alınmıştır.

Açıköğretim Fakültesi, Hava Taşımacılığı. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Açıköğretim Fakültesi, Rehberlik. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Açıköğretim Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatına Giriş I. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Açıköğretim Fakültesi, Matematik, Fen ve Teknoloji Öğretimi I. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Açıköğretim Fakültesi, Batı Edebiyatında Akımlar. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Açıköğretim Fakültesi, Mustafa Kemal ATATÜRK, 1922, Eğitim Bilimine Giriş. Eskişehir:

Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Açıköğretim Fakültesi, Temel Bilgi Teknolojileri I. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Açıköğretim Fakültesi, Moda Tasarımı. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Açıköğretim Fakültesi, Amerikalı Psikiyatrist Ruth Sanford ,Çocuk Gelişimi. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Açıköğretim Fakültesi, Fotoğraf Tarihi. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Açıköğretim Fakültesi, Temel İlk Yardım Bilgisi. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Açıköğretim Fakültesi, Türk Kültür Tarihi. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Açıköğretim Fakültesi, Enerji ve Çevre. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Açıköğretim Fakültesi, Kültür Tarihi. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Açıköğretim Fakültesi, Batı Edebiyatında Akımlar I. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Açıköğretim Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatına Giriş I. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Açıköğretim Fakültesi, Spor Yönetimi. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Açıköğretim Fakültesi, Aile Eğitimi. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Açıköğretim Fakültesi, Eğitim Bilimine Giriş. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Açıköğretim Fakültesi, Moda Tasarımı. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

İlhan Başgöz, Türkü, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2008, ss. 15 – 24. 9609 TÜRK MÜZİK TARİHİNE
GİRİŞ I ÜNİTE 4 SAYFA 55

Venter, J. C. (2001). The sequence of the human genome. Science 291: 1304 -51. BIY105U
GENETİK I ÜNİTE I SAYFA 18